

kultura cyfrowa

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Leszczyńska
Biblioteka Cyfrowa

MIEJSKA
BIBLIOTEKA
PUBLICZNA
im. Stanisława Grochowiaka
w Lesznie

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
KULTURA CYFROWA – PROGRAM MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO	4
MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA IM. STANISŁAWA GROCHOWIAKA W LESZNIE – OPIS DZIAŁAŃ W RAMACH PROGRAMU KULTURA CYFROWA W LATACH 2016 – 2018. PERSPEKTYWY ROZWOJU	7
DIGITALIZACJA - KONIECZNOŚĆ CZY TYLKO MOŻLIWOŚĆ?	15
LESZCZYŃSKA BIBLIOTEKA CYFROWA - SZANSA DLA REGIONALISTÓW I NIE TYLKO	22
SKUTECZNE I BEZPIECZNE WYSZUKIWANIE INFORMACJI W INTERNECIE	27
SCENARIUSZ WARSZTATÓW	42

Niniejsza publikacja jest efektem prac Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie w ramach projektu pn. *Powiększenie zasobów Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej z digitalizacją Panoramy Leszczyńskiej*, realizowanego w ramach Programu Kultura Cyfrowa 2019, dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Publikacja zawiera informacje na temat Programu Kultura Cyfrowa, opis działań MBP w Lesznie przedsięwziętych w ramach Programu od roku 2016 i ich efekty oraz materiały pokonferencyjne, pochodzące z konferencji eksperckiej pn. Kultura Cyfrowa - Miejska Biblioteka Publiczna w Lesznie, która to konferencja odbyła się na zakończenie wspomnianego projektu.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie

Kultura Cyfrowa

– Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Kultura Cyfrowa jest jednym z Programów dotacyjnych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, skierowanym do samorządowych instytucji kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych.

Program finansowany jest ze środków przyznawanych na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 września 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. z 2017 r., poz. 1808 z późn. zm.)

Strategicznym celem programu jest opracowanie i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego oraz udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych. W ramach programu możliwa jest realizacja projektów edukacyjnych dotyczących wykorzystania zasobów cyfrowych.

Zwiększenie dostępności opracowanych i zdigitalizowanych zbiorów, przy zastosowaniu atrakcyjnych form ich prezentacji, także wykorzystujących możliwości nowoczesnych technologii, ma na celu przełamywanie barier w dostępie do dóbr kultury, w tym w dostępie do kultury dla osób niepełnosprawnych i wykluczonych cyfrowo. Prowadzenie działań edukacyjnych związanych z zasobami cyfrowymi ma służyć świadomemu i bezpiecznemu korzystaniu z nowych mediów oraz rozwojowi kompetencji związanych ze stymulowaniem działań twórczych obywateli w posługiwaniu się nimi.

Zadania składające się na zasadnicze cele programu obejmują udostępnianie za pośrednictwem nowych mediów wartościowych zasobów polskiego dziedzictwa kulturowego w postaci cyfrowych muzeów, bibliotek oraz archiwów, umożliwiających także ponowne wykorzystywanie zasobów. Celem programu jest także zwiększenie dostępności cyfrowych zasobów bibliotecznych, archiwalnych, zabytkowych, muzealnych oraz audiowizualnych oraz realizacja wartościowych projektów edukacyjnych z zakresu cyfrowych zasobów kultury.

Kwalifikujące się zadania w Pro-

gramie to w szczególności: digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego, wraz z przeprowadzeniem niezbędnych prac konserwatorskich; udostępnianie i ponowne wykorzystywanie cyfrowych zasobów muzealnych, bibliotecznych, audiowizualnych, zabytkowych oraz archiwalnych oraz zadania interdyscyplinarne obejmujące digitalizację, opracowanie, udostępnianie i ponowne wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego.

W ramach Programu istnieje możliwość implementacji działań

o charakterze towarzyszącym, nie mogą one jednak stanowić samodzielnych zadań, a jedynie funkcjonować w charakterze działań uzupełniających w projekcie. Do takich zadań MKiDN zalicza: panele dyskusyjne, działania edukacyjne, warsztaty i szkolenia, sympozja, konferencje, wykłady, publikacje oraz zagraniczne działania (działania poza granicami RP nie mogą zostać jednakowoż pokryte z dotacji).

Program przewiduje możliwość zakupu środków trwałych, w szczególności tych powiązanych

z tworzeniem infrastruktury na potrzeby digitalizacji w już istniejących pracowniach oraz na potrzeby archiwizacji i przechowywania danych cyfrowych.

Szczegółowe informacje o Programie znajdują się na stronie MKiDN (<http://www.mkidn.gov.pl/>) w zakładce Finansowanie i Mecenat.

Niniejsza informacja została opracowana na podstawie regulaminu Programu Kultura Cyfro-

wa 2019. Całość regulaminu znajduje się pod adresem: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2019/Regulaminy%20i%20wytyczne/20181029_REG_Programy_2019_Kultura_cyfrowa_publicacja_PDF.pdf

Olga Purczyńska
Specjalista

ds. Projektów Współfinansowanych
Miejska Biblioteka Publiczna w Lesznie

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie

– Opis działań w ramach Programu Kultura Cyfrowa w latach 2016 – 2018. Perspektywy rozwoju.

W roku 2016 Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka wystąpiła o dofinansowanie do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach pilotażowego wtedy Programu dotacyjnego Kultura Cyfrowa. Propozycja MBP dotyczyła utworzenia Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej, która agregowałaby różnorodne obiekty biblioteczne w formie cyfrowej, dotyczące regionu, historii, kultury i dziedzictwa ziemi leszczyńskiej.

Dzięki partnerstwu z Archiwum Państwowym w Lesznie, którego funkcję Dyrektora sprawuje dr Elżbieta Olender, Miejska Biblioteka Publiczna w Lesznie mogła zyskać niezbędne zaplecze merytoryczne i know-how w zakresie digitalizacji i cyfryzacji obiektów. Archiwum Państwowe w Lesznie posiadało i posiada duże doświadczenie w omawianym przedmiocie, jest też beneficjentem Programu Wieloletniego KULTURA+ Priorytet: Digitalizacja.

Digitalizacji i nieodpłatnemu udostępnieniu poddane zostały obiekty, które leżały w dyspozycji zarówno MBP jako wnioskodawcy i beneficjen-

ta Programu, jak i bibliotek powiatu leszczyńskiego.

Projekt ten okazał się dla Biblioteki projektem bramowym, dzięki stworzeniu Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej możliwe było podjęcie szeregu działań następczych (akcje społeczne, związane ze zbiórką regionalistów, publikowanie na platformie wydawnictw własnych MBP) oraz promocyjnych (LBC używana jest obecnie również do promocji innych projektów Biblioteki, publikowania rezultatów pracy intelektualnej, materiałów o charakterze upowszechniającym).

W ramach pierwszej edycji Programu Kultura Cyfrowa i pierwszego dla MBP implementowanego w jego zakresie projektu doposażono dwa stanowiska digitalizacyjne, przeszkolono kadrę oraz zawiązano nowe partnerstwa, które eksploatowane były w konsekwencji dalszych działań w obrębie Programu w latach następnych.

W 2017 roku Miejska Biblioteka Publiczna w Lesznie ponownie wystąpiła o dofinansowanie projektu dotyczącego digitalizacji i udostępniania obiektów do MKiDN w ra-

mach kolejnej edycji Programu Kultura Cyfrowa. W roku 2017 program został poszerzony o możliwość implementacji działań edukacyjnych, co zostało również zrealizowane w projekcie.

Miejska Biblioteka Publiczna w Lesznie im. Stanisława Grochowicka zrealizowała dzięki otrzymanym środkom projekt pn. „Zwiększenie zbiorów Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej wraz z digitalizacją zasobów” w ramach Programu Kultura Cyfrowa. Projekt stanowił w swej istocie logiczną kontynuację poprzedniej propozycji z 2016 roku, dotyczącej stworzenia Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej.

Celem MBP była promocja i popularyzacja lokalnej i regionalnej historii oraz kultury, co zostało w pełni zrealizowane dzięki powziętym działaniom digitalizacyjnym. Ponadto, materiały, jakie poddane zostały digitalizacji, a następnie udostępnieniu pełnią obecnie funkcje edukacyjną w stosunku do beneficjentów, uczestniczących w lekcjach bibliotecznych, cyklicznie organizowanych przez Bibliotekę.

Dzięki udostępnieniu i digitalizacji regionalistów możliwe było zwiększenie

poziomu poinformowania mieszkańców subregionu leszczyńskiego oraz innych osób zainteresowanych na temat historii regionu oraz jego kultury. Zdigitalizowano ponad 160 obiektów bibliotecznych, były to między innymi czasopisma, periodyki, materiały nie nadające się do wypożyczenia (zszywane, w nieodpowiednim stanie lub unikatowe) – wszystkie dotyczące regionu południowo-zachodniej Wielkopolski, w tym obszaru dawnego województwa leszczyńskiego. Biblioteka szczególnie naciskała na zebranie materiałów które dotyczyły historii byłego województwa leszczyńskiego w latach 1975-1998 oraz na pamiętniki sybiraków leszczyńskich.

W większości, opisywane wyżej materiały nie były dostępne do wypożyczenia na zewnątrz, dzięki pracom digitalizacyjnym i udostępnieniu tychże zbiorów, są one obecnie dostępne dla wszystkich czytelników.

Dodatkowo, w ramach działań projektowych, dokonano scalenia katalogu online Miejskiej Biblioteki Publicznej z platformą Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej, co znacząco podniosło statystyki odwiedzin obu platform, ułatwiając jednocześnie

Celem MBP była promocja i popularyzacja lokalnej i regionalnej historii oraz kultury, co zostało w pełni zrealizowane dzięki powziętym działaniom digitalizacyjnym.

wyszukiwanie interesujących materiałów czytelnikom.

Przeprowadzono działania upowszechniające - opracowano broszurę informacyjną, kolportowaną pomiędzy instytucjami kultury oraz szkołach podstawowych i ponadpodstawowych (dystrybuowana w formie papierowej oraz elektronicznej, również umieszczona na platformie Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej). Zorganizowano spotkania z uczniami tychże szkół, omawiano kwestie digitalizacji i cyfryzacji zasobów, korzystania z Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej oraz korzystania

z nowych mediów w procesie edukacji.

Zorganizowano spotkanie dla podopiecznych Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Lesznie, podczas spotkania seniorzy mieli szansę zaznajomić się z możliwością korzystania z komputerów w Miejskiej Bibliotece Publicznej, wyszukiwania pozycji za pomocą katalogu online oraz przeglądania zasobów Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej.

Proces zbierania materiałów od partnerów w projekcie zaowocował umieszczeniem unikalnych w skali kraju obiektów na platformie Lesz-

czyńskiej Biblioteki Cyfrowej. Dzięki publikacji informacji na temat przedsięwzięcia w lokalnych mediach, Miejskiej Bibliotece Publicznej udało się zdobyć uwagę lokalnego środowiska dziennikarskiego, czego efektem było pozyskanie kolejnego partnera do następnego przedsięwzięcia- Panoramy Leszczyńskiej, która poddana została w całości digitalizacji i nieodpłatnemu udostępnieniu w roku następnym.

W 2018 roku, w ramach Programu Kultura Cyfrowa, Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie realizowała projekt pn. „Powiększenie zasobów Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej z digitalizacją Panoramy Leszczyńskiej”. Projekt ten również uzyskał dofinansowanie ze strony Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Projekt możliwy był do zre-

alizowania dzięki współpracy z redaktorem naczelnym Panoramy Leszczyńskiej, Robertem Lewandowskim, dzięki któremu Panorama, Spółka z o.o. w Lesznie stała się Partnerem strategicznym Miejskiej Biblioteki Publicznej w opisywanym przedsięwzięciu.

Zadanie to miało charakter interdyscyplinarny, zakładało digitalizację, opracowanie, udostępnianie i ponowne wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego ziemi leszczyńskiej oraz przeprowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i upowszechniającym.

Projekt polegał na digitalizacji, opracowaniu i nieodpłatnym udostępnieniu całości czasopisma regionalnego (Panorama Leszczyńska) na platformie Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej (utworzonej dzięki dofinansowaniu MKiDN w 2016 roku, w ramach Programu Kultura Cy-

frowa) od początku jego powstania (1979) do numerów bieżących (I połowa 2018 roku). Ponadto, prowadzono działania edukacyjne, dotyczące digitalizacji oraz wykorzystywania zasobów cyfrowych na terenie byłego województwa leszczyńskiego (wizyty studyjne, spotkania informacyjne i konferencja).

Prowadzone były spotkania informacyjne dla bibliotekarzy i przedstawicieli instytucji kultury na terenie bibliotek powiatowych byłego województwa leszczyńskiego. Podczas spotkań informowano uczestników o przystąpieniu do Programu Kultura Cyfrowa, otrzymanym dofinansowaniu, obecnie realizowanym przedsięwzięciu oraz o dotychczasowych efektach realizacji projektów w ramach Programu oraz strategicznym partnerstwie z Panoramą Leszczyńską. W spo-

tkaniach udział brali przedstawiciele Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz Redaktor Robert Lewandowski, który podkreślał znaczenie digitalizacji czasopism regionalnych w kontekście dostępności do materiałów dla regionalistów, dziennikarzy, badaczy społecznych.

Podczas spotkań zachęcano interesariuszy do podjęcia działań z zakresu digitalizacji i udostępniania swoich zasobów poprzez samodzielne przystąpienie do Programu lub rozszerzenie partnerstwa z Miejską Biblioteką Publiczną im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie.

Podczas spotkań demonstrowano nowo zdigitalizowane zasoby (Panoramę Leszczyńską) oraz omawiano sam proces digitalizacji z uwzględnieniem minimalnych standardów oraz dobrych praktyk.

W spotkaniach udział brał re-

daktor naczelny Robert Lewandowski, który informował o wartości zasobów dla badaczy społecznych i dziennikarzy w kontekście łatwości wyszukiwania materiałów, autorów oraz ogólnej dostępności.

Dodatkowo, omawiano kwestie warunków możliwości zachęcenia seniorów (jako wykluczonych cyfrowo) do korzystania z nowoczesnych technologii (Internet, komputer, zasoby cyfrowe) na terenie bibliotek poprzez poszerzanie oferty zdigitalizowanej prasy regionalnej, która jest dla tej grupy

odbiorców szczególnie interesująca.

Zorganizowano wizyty studyjne w siedzibie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lesznie (skierowane dla bibliotekarzy bibliotek powiatowych i gminnych), które były podzielone na dwie części- pierwsza część miała charakter merytoryczny, szczególnie omawiano Program Kultura Cyfrowa, regulamin oraz kwestie związane z aplikowaniem o środki; następnie przedstawiono prezentację dotyczącą korzystania z zasobów cyfrowych. Druga część posiadała charakter praktyczny, uczestnicy

odwiedzili pracownię digitalizacyjną, zaznajomili się z oprogramowaniem i sprzętem niezbędnym dla prowadzenia prac digitalizacyjnych. Zademonstrowano procesy prowadzące do udostępnienia obiektów.

Przeprowadzono konferencję upowszechniającą, połączoną z warsztatami dla młodzieży (dotyczącymi bezpiecznego i świadomego korzystania z Internetu, weryfikowania informacji/źródeł) oraz warsztatami robotyki dla najmłodszych użytkowników ICT, trenującymi ich kompetencje cyfrowe. Do udziału zaproszono ekspertów- panel „Digitalizacja to konieczność” prowadzony był z udziałem Prof. dr hab. Mirosława Górnego z Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych, panel „Świadome korzystanie z ICT” wraz z częścią warsztatową prowadziła mgr Hanna Szczygieł-Słiwńska, Dyrektor Biblioteki Uczelnianej Państwowej Wyższej

Szkoły Zawodowej im. J. A. Komenskigo w Lesznie.

Niniejsza publikacja edukacyjna stanowi również efekt projektu z 2018 roku.

Zdigitalizowane w projekcie materiały służą obecnie nie tylko działaniom popularyzatorskim i promocyjnym względem historii bieżącej regionu- stanowią wartościowe materiały dla regionalistów, badaczy społecznych i historyków oraz dobrą podstawę dla promocji i podnoszenia poziomu wiedzy odnośnie digitalizacji wśród instytucji kultury byłego województwa leszczyńskiego. W ramach projektu udostępniono ponad 42 000 skanów, blisko 2000 obiektów.

Dodatkowo, doposażono jedno stanowisko digitalizacyjne. Projekt był kontynuacją poprzednich dwóch propozycji, realizowanych przez MBP w ramach Programu Kultura Cyfrowa.

Z perspektywy dalszej działalności w obszarze digitalizacji, projekt ten jest dla Biblioteki bardzo istotny- zaowocował on wzmocnieniem partnerstw pomiędzy instytucjami kultury (Muzeum Gostyń, Biblioteka Wschowa, Biblioteka Góra, Biblioteka Rawicz) oraz pozyskaniem nowego, wartościowego partnera (Biblioteka Krobia). Wyżej wymienione podmioty po realizacji działań upowszechniających oraz edukacyjnych zgodziły się na nieodpłatne przekazanie swoich materiałów, do których posiadają pełnię praw autorskich, dzięki czemu możliwe będzie wydzielenie na platformie Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej sub-bibliotek, właściwych terytorialnie dla tych podmiotów, do których MBP przekaże im dostęp.

Jest to o tyle istotny krok w agregowaniu regionalistów leszczyńskich, o ile wyżej wymienione podmioty otrzymają swoją wirtualną identyfikację, co ułatwi i usprawni wyszukiwanie informacji odnośnie regionu w Internecie. Jednocześnie, dzięki takiemu działaniu, partnerzy którzy z różnych przyczyn samodzielnie nie mogą aplikować o środki będą mogli i tak podzielić się swoimi zasobami na zewnątrz.

W perspektywie trzyletniej Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie chce rozszerzać swoje zasoby cyfrowe, pozyskując kolejne wartościowe regionalia (zarówno

o charakterze współczesnym, jak i dawne). Biblioteka ma zamiar aktywnie wspierać partnerów regionalnych w procesie selekcji, opracowywania i udostępniania materiałów na platformę Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej poprzez udostępnianie swojej infrastruktury, digitalizację materiałów oraz pomoc w wyszukiwaniu wartościowych obiektów i facylitację zdobywania informacji w zakresie uregulowanego statusu prawnego dzieł.

W dalszym ciągu Biblioteka poszerzać będzie zasoby dotyczące samego Leszna, wspierające promocję regionu leszczyńskiego, podnoszące poziom poinformowania na temat kultury i życia społecznego w Lesznie i byłym województwie leszczyńskim.

MBP w perspektywie długoterminowej zakłada komplementarność działań z podmiotami województwa wielkopolskiego, w taki sposób, ze stworzone zostanie wartościowe kompendium wiedzy o historii, dziedzictwie byłego województwa leszczyńskiego, życiu społecznym oraz jego kulturze.

Olga Purczyńska
Specjalista ds. Projektów
Współfinansowanych
Miejska Biblioteka Publiczna
w Lesznie

Digitalizacja - konieczność czy tylko możliwość?

Wstęp

Czy digitalizacja jest w bibliotekach koniecznością czy tylko możliwością? Czy digitalizacją powinny się zajmować tylko duże biblioteki? Czy digitalizacja to domena bibliotek naukowych? Czy system grantowy przyczynia się do postępu digitalizacji czy też ją hamuje? Czy digitalizować w ramach jakiegoś konsorcjum czy w pojedynkę? Wg jakich technologicznych planować digitalizację? Wg jakich kryteriów wybierać zasoby do digitalizacji? Jak udostępniać zasoby cyfrowe? Jak

rozwiązać problem przechowywania zasobów cyfrowych?

Te pytania pojawiają się zwykle wtedy kiedy zaczyna się poważnie mówić o digitalizacji. Czy jesteśmy w stanie znaleźć zawsze właściwe odpowiedzi?

Niestety nie. A to głównie z powodu zmian technologicznych. Nie wiemy dokładnie jak będzie wyglądał świat technologii w najbliższej przyszłości. Z drugiej strony musimy pamiętać że za procesem digitalizacji stoją - tak jak w innych przypadkach - dziesiątki różnych interesów. Na ogół mówimy o korzyściach użyt-

kowników informacji, ale nikt nie jest tak naiwny aby wierzyć, że te korzyści są nadrzędne.

Digitalizacja spełnia wiele funkcji. Jedne są deklarowane i postrzegane przez wszystkich jako pożyteczne. Inne są uboczne. Jeszcze inne są ukryte ale czasem to one są najważniejsze.

Nie ma w tym nic nadzwyczajnego. Tak funkcjonuje każdy znany nam układ. Problem w tym żebyśmy te układy rozumieli i potrafili wybrać rozwiązania, które w miarę możliwości godzą różne cele i funkcje. I równocześnie zapobiegały nadmiernej dominacji funkcji realizujących interesy tylko wybranej grupy osób.

Digitalizacja w nauce

Biblioteki naukowe od dawna korzystają ze źródeł cyfrowych. Same też tworzą takowe digitalizując niektóre partie swoich zasobów.

Postać cyfrowa źródła informacji jest tu korzystna z dwóch względów. Po pierwsze - to bardzo poważna oszczędność czasu. Korzystający z tych źródeł tracą znacznie mniej czasu na uzyskanie dostępu do danego źródła. Nie dysponujemy dokładnymi wyliczeniami ale na pod-

stawie bardzo zgrubnych obliczeń można szacować że w przypadku korzystania ze źródeł papierowych dostępnych w bibliotece - konieczne jest uwzględnienie czasu korzystania dłuższego ok. czterdzieści do pięćdziesiąt razy od czasu poświęconego źródłom cyfrowym dostępnym w sieci. Pomijamy tu komfort korzystania w domu i łatwość robienia cyfrowych notatek i sporządzania bibliografii..

Ten argument całkowicie wystarczył aby dostawcy czasopism naukowych zaczęli je udostępniać w postaci cyfrowej (jeśli jeszcze oprócz postaci cyfrowej udostępniają kopie papierowe to kierują się jakimś swoim interesem nie do końca dla nas jasnym).

Tu trzeba zaznaczyć że często krajowe czasopisma wydawane są w postaci drukowanej, bo takie jest życzenie wielu autorów (szczególnie starszych, przyzwyczajonych do tego że artykuł na papierze wygląda poważniej od artykułu na ekranie monitora). Poza tym krajowe czasopisma na ogół nie przynoszą zysków więc nie trzeba się liczyć z interesem odbiorców. Ich funkcją jest stworzenie możliwości publikowania pracownikom naukowym, którzy mu-

...digitalizacja piśmiennictwa wykorzystywanego w obszarze naukowym jest w pewnym sensie koniecznością. Zmieniła ona w sposób zasadniczy warsztat pracy naukowca.

szą legitymować się odpowiednim dorobkiem piśmienniczym.

Czasem jednak przeważają względy ekonomiczne i rezygnuje się z druku bo wiąże się on z dodatkowymi kosztami. Nie mówiąc już o dystrybucji. Natomiast postać cyfrowa pozwala dotrzeć praktycznie wszędzie co zwiększa szanse cytowania danej pracy.

Natomiast własne zasoby biblioteka digitalizuje z różnych powodów. Na ogół oficjalnie mówi się o konieczności ochrony pewnej grupy źródeł przed zniszczeniem. Równocześnie biblioteka chce je udostępniać, a dotąd nie mogła tego na szerszą skalę robić.

Dotyczy to starodruków, rękopisów, starszych gazet i czasopism itp. Oczywiście dzięki digitalizacji źródła te stają się łatwo dostępne a równocześnie oryginały nie są narażone na uszkodzenia związane z ich intensywną eksploatacją. Pamiętajmy tu także o zjawisku kwaśnego papieru, czyli przepisaniu tych źródeł na inny nośnik bo obecny za kilka lat ulegnie degradacji. Czyli jest to drugi powód digitalizacji - ochrona cennych zbiorów a równocześnie masowe i łatwe ich udostępnianie (jeśli akurat nie koliduje to z prawem autorskim).

Jest jeszcze trzeci powód, a raczej korzyść z digitalizacji wymienionych wyżej źródeł. Możliwość analizowania ich treści technikami informatycznymi.

Stąd digitalizacja piśmiennictwa

wykorzystywanego w obszarze naukowym jest w pewnym sensie koniecznością. Zmieniła ona w sposób zasadniczy warsztat pracy naukowca. Trudno sobie wyobrazić inny sposób działania. Tym bardziej, że następuje zmiana pokoleniowa - zarówno użytkownicy informacji jak i bibliotekarze to już w dużej części osoby urodzone i wychowane w erze cyfrowej. Zatem korzystanie z zasobów cyfrowych jest dla nich czymś oczywistym. Choć przyznać trzeba że czynnikami skłaniającymi do dygitalizacji bardzo często były i są nadal: kwestie prestiżowe, skłonność systemów do upodabniania się, sięganie po środki z grantów.

Cyfryzacja nadal nie ma jeszcze w bibliotekach naukowych statusu działania rutynowego. Decydenci jeszcze postrzegają ją jako nowość i obszar indywidualnych inicjatyw poszczególnych bibliotek. O czym zresztą świadczy utrzymywanie systemu grantowego w odniesieniu do działań digitalizacyjnych.

Biblioteki publiczne

Tu sytuacja wygląda podobnie, aczkolwiek występują też istotne różnice. Biblioteki publiczne kierują swoją działalność do wszystkich choć priorytetem są zapewne czytelnicy spoza obszaru naukowego. Biblioteka publiczna pełni jednak o wiele więcej funkcji niż biblioteka naukowa.

Działa przede wszystkim w za-

kresie upowszechniania szeroko rozumianej kultury. Dostęp do informacji to tylko jedno z jej zadań. Wydaje się jednak, że digitalizacja “dołożyła” bibliotekom publicznym jeszcze jedną funkcję. Jest nią archiwizowanie historii regionu. Oczywiście biblioteki robiły to już wcześniej ale digitalizacja zwiększyła tu znacznie ich możliwości. Rejestrowanie współczesnych regionalistów jak i digitalizacja wcześniejszych, w połączeniu z budową cyfrowych zasobów dotyczących np. pokłosa różnego rodzaju konkursów, imprez i podobnych przedsięwzięć tworzy zasób atrakcyjny zarówno dla pewnej grupy naukowców (etnografów,

antropologów, socjologów, historyków, językoznawców) jak i dla mieszkańców danego regionu.

Trzeba bowiem pamiętać że są to zasoby do których dotąd - często z powodów technicznych, a często z powodu niewiedzy - rzadko docierano. Digitalizacja umieściła te pozycje na tej samej półce Internetu co filmy YouTube czy Facebook. Przecież zasoby polskich bibliotek cyfrowych są indeksowane przez Google i znaczna część czytelników trafia do nich właśnie przez Google (o czym wiadomo z korespondencji mailowej z czytelnikami).

Ponad 60 % użytkowników WBC to są tzw. amatorzy czyli osoby nie

będący pracownikami naukowymi ani studentami. Najczęściej są to osoby szukający informacji o swoich przodkach, lub interesujący się historią swojego regionu. Bardzo często nie mają oni w tym zakresie żadnego rozeznania co dowodzi, że dopiero pojawienie się bibliotek cyfrowych skłoniło ich do takich działań.

Już w XIX wieku wydawano liczne księgi adresowe. W pierwszej połowie XX wieku działalność tą kontynuowano publikując spisy lekarzy, nauczycieli, oficerów itp.

Ilustracja Poznańska zamieszczała liczne zdjęcia z podpisami z uroczystości rodzinnych.

Tego rodzaju źródła pozwalają ustalić wiele faktów dotyczących osób żyjących w okresie międzywojennym i nieco wcześniej. Ważne jest to że posługiwanie się nimi nie wymaga specjalnych umiejętności

„Cyfrowa archeologia”

Biblioteki cyfrowe spełniają dzisiaj znakomicie rolę czynnika zachęcającego do obcowania z literaturą, historią. Właśnie poprzez ogromną łatwość korzystania, ale także i poprzez to że sąsiadują z portalami społecznościowymi

. Tutaj chcemy zwrócić uwagę na pewną cechę bibliotek cyfrowych. Otóż skrywają one ogromne ilości różnego rodzaju ciekawostek. Szczególnie dotyczy to gazet i czasopism z okresu 1800-1939. Z różnych względów akurat one są najłatwiej-

sze do czytania dla przeciętnego użytkownika bibliotek cyfrowych. A dlaczego gazety? Ponieważ zawierają bardzo zróżnicowany materiał - ilustracje, reklamy, fotografie, doniesienia w których występują nazwiska, adresy itp. (RODO jeszcze nie obowiązywało).

Zawodowi historycy nie są w stanie przejrzeć tak ogromnych liczby stron (zresztą zwykle szukają rzeczy nie zawsze interesujących przeciętnego czytelnika) i stąd wiele ciekawostek pozostaje do odkrycia przez amatorów.

Tutaj przykład dwóch takich ciekawostek.

Pierwsza dotyczy telefonów połączonych z odbiornikami telewizyjnymi. Notatka pochodzi z roku 1936.

W Niemczech rozmowę przez system Gegensehn-Fernsprechanlagen przeprowadzono pierwszy raz 1 marca 1936 roku kiedy to ówczesny minister poczty Paul von Eltz-Rübenach rozmawiał z burmistrzem Lipska. System ten łączył m.in. Berlin, Lipsk i Monachium.

https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_videotelephony

Mało kto wie, że stoisko telewizji prezentowano również na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w 1929 roku (czego możemy dowiedzieć się szperając w materiałach bibliotek cyfrowych).

Druga ciekawostka pochodzi z ilustrowanego Kuriera Codziennie-

go z 1926 roku i dotyczy wizji roku 2000. Tutaj prezentujemy tylko fragment dotyczący tego jak sobie wyobrażano gazety w roku 2000. Trzeba przyznać, że ten nieznaną autor niebawem trafnie przewidział postać obecnej prasy dostępnej w internecie.

Ale i naukowcy dzięki bibliotekom cyfrowym trafiają na ciekawe znaleziska. Prof. Wiesław Wydra z UAM dotarł w ten sposób do kompletnego tekstu "Rozmowy Mistrza Polikarpa ze Śmiercią" który znajduje się w jednej z niemieckich bibliotek. <http://zycie.amu.edu.pl/kultura/niesamowite-odkrycie-profesora-wieslawa-wydry>

Konkluzje

W nauce digitalizacja piśmiennictwa stała się koniecznością. Zdecydowanie zwiększa ona efektywność działań naukowych. Szczególnie dotyczy to nauk przyrodniczych i technicznych. Teksty z zakresu tych dziedzin ukazują się prawie wyłącznie w postaci cyfrowej. W nadchodzących latach zapewne znaczna część tych tekstów będzie powstawała jako wynik działania specjalnych programów. Wyszukiwać odpowiednie teksty i je analizować będą inne programy. Rola człowieka ograniczy się tu do opracowywania koncepcji badań i podania danych do przygotowywanej przez program publikacji.

Natomiast w bibliotekach pu-

blicznych zasoby cyfrowe są znakomitym narzędziem popularyzacji czytelnictwa, wiedzy o nauce i kulturze. Choć zastąpią one raczej książki drukowanych. Spełniają po prostu inną funkcję.

O ile książka drukowana znakomicie sprawdza się jako nośnik tych treści do których zaliczamy literaturę piękną czy rozrywkową, o tyle pliki cyfrowe doskonale spełniają rolę nośnika wszelkiej informacji.

Biblioteki publiczne muszą wykorzystywać obie postacie książki. Umiejętne ich połączenie pozwala dotrzeć do szerszego kręgu czytelników. Ułatwia czy wręcz umożliwia wielu osobom dotarcie do nieznanym im obszarów piśmiennictwa.

Dzięki bibliotekom cyfrowym wiele osób zaczyna się pasjonować genealogią, historią lokalną i innymi licznymi obszarami wiedzy o kulturze i nauce.

Czas najwyższy żeby digitalizacja w bibliotekach przestała być działaniem wymagającym uzyskiwania kłopotliwych i czasochłonnnych grantów, a stała się normalną statutową działalnością.

*prof. Mirosław Górny
Poznańska Fundacja
Bibliotek Naukowych*

Leszczyńska Biblioteka Cyfrowa - szansa dla regionalistów i nie tylko

Rozwój technologii informatycznych z którym mamy do czynienia w XXI wieku zmusza do zdefiniowania na nowo terminu „biblioteka”. W coraz mniejszym stopniu termin ten związany jest wyobrażeniowo z obrazem biblioteki, który na kartach książki „Imię róży” nakreślił Umberto Eco. Do zagadnienia istnienia książek i bibliotek odniósł się także w wydanej w 2010 roku książce pt. „Nie myśl, że książki znikną”. Wspólnie – Umberto Eco oraz Jean-Claude Carrière - diagnozują zjawiska współczesnej kultury, to znaczy internet i elektroniczne nośniki pamięci. Według autorów książki nie znikną, a nowe ich formy – choć coraz bardziej powszechne i dostępne - nie wyprą tradycyjnych woluminów.

Wizja włoskiego eseisty znajduje obecnie coraz mocniejsze odzwierciedlenie w rozwijających się w błyskawicznym tempie bibliotekach cyfrowych.

Czym zatem są biblioteki cyfrowe? Można zdefiniować je w rozmaity sposób, jednak w kontekście związanym z bibliotekami i bibliotekoznawstwem termin „biblioteka cyfrowa” określony jest następująco:

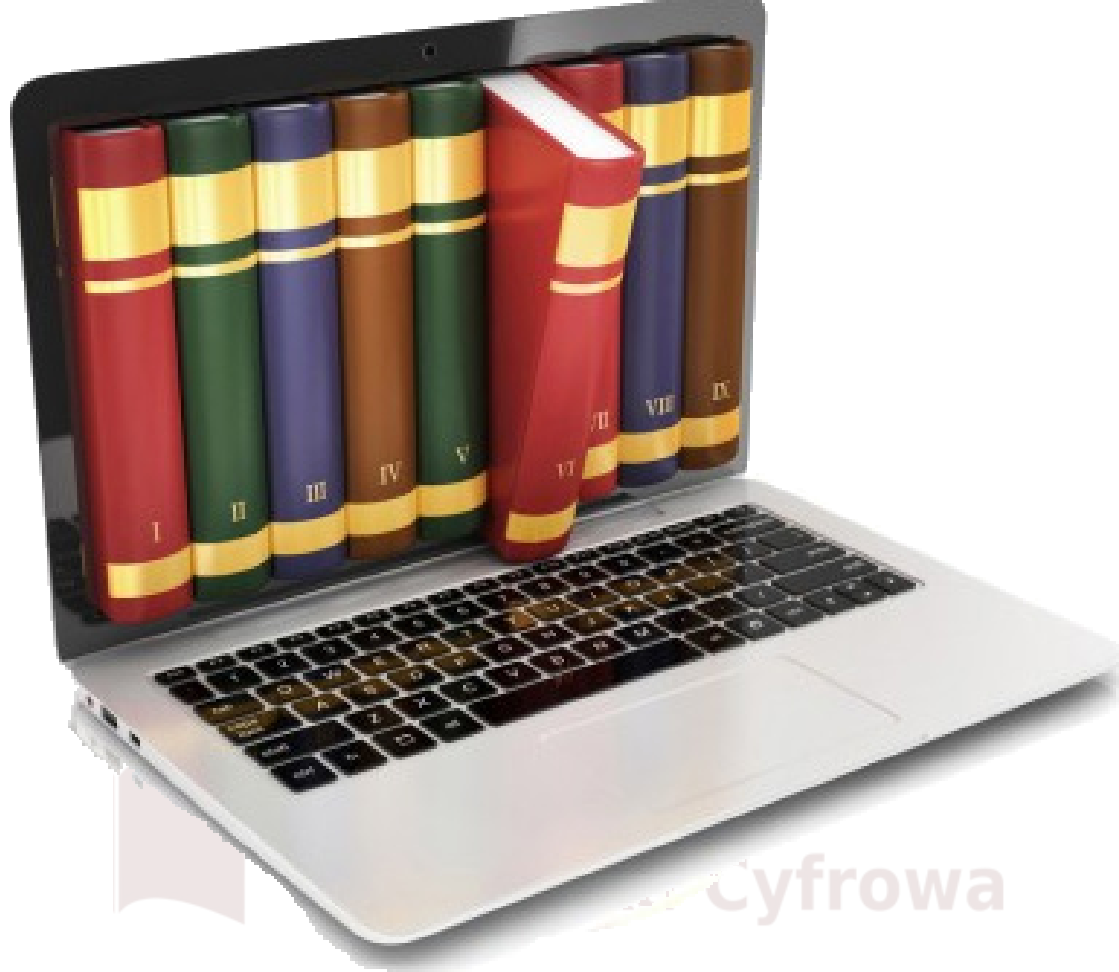
„Biblioteka cyfrowa – biblioteka, w której znacząca większość zgromadzonych zasobów dostęp-

na jest w postaci interpretowalnej maszynowo (w przeciwieństwie do postaci drukowanej czy mikrofilmu), udostępnianej przy pomocy komputerów.”(Reitz, Joan M.: *Dictionary for Library and Information Science. Libraries Unlimited, 2004*)

O wiele bardziej trafną i pasującą do wymogów społeczności jest jednak definicja stworzona przez firmę Sun Microsystems. Definiuje ona bibliotekę cyfrową jako „elektroniczne rozszerzenie funkcji, które zazwyczaj dostarcza użytkownikom tradycyjna biblioteka i zasobów, z których użytkownicy w takiej bibliotece korzystają”.

Istotą zatem biblioteki cyfrowej jest rozszerzenie i zautomatyzowanie funkcji, jakie dotąd przypisane były bibliotekom. Przykładem połączenia tych funkcji, równoległego działania oraz wspierania się poprzez biblioteki tradycyjne i biblioteki cyfrowe jest Leszczyńska Biblioteka Cyfrowa.

Pracownia digitalizacji zbiorów działająca w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie, odpowiadająca za Leszczyńską Bibliotekę Cyfrową w pracach związanych z techniczną częścią digitalizacji wykorzystuje oprogramowanie Adobe Creative Suite. System Leszczyńskiej Biblioteki Cyfro-

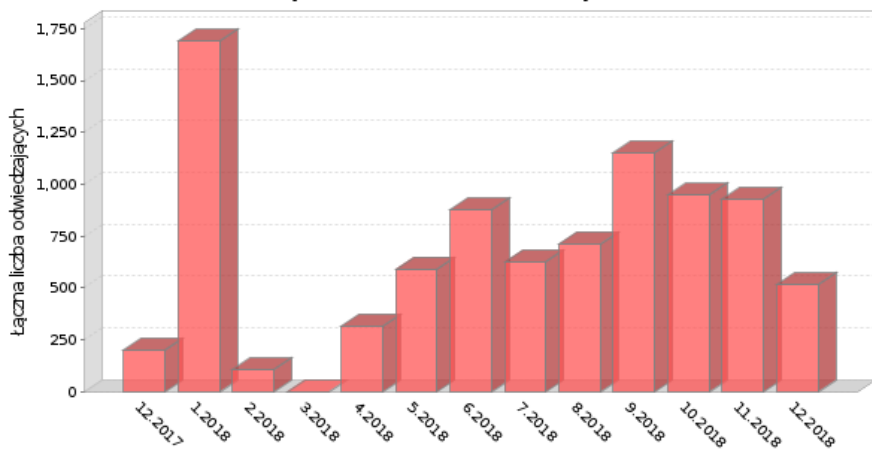

wej (www.lbc.leszno.pl) oparty jest na stworzonym przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo Sieciowe oprogramowaniu dLibra.

dLibra to pierwszy polski system do budowy bibliotek cyfrowych. Prace nad nim rozpoczęły się już w 1998 r. i od tego czasu jest on ciągle rozbudowywany i udoskonalany. Oprogramowanie to wspiera cały proces publikacji - począwszy od pracy redaktora, poprzez udostępnienie dzieła w Internecie, aż po wprowadzanie poprawek i publika-

cję kolejnych wydań. dLibra jest szeroko wykorzystywana przez instytucje, takie jak biblioteki akademickie i publiczne, muzea czy archiwa do udostępniania cyfrowych postaci gromadzonych przez nie zbiorów. Obecnie jest to najpopularniejszy system do budowy bibliotek cyfrowych w Polsce. dLibra umożliwia tworzenie profesjonalnych repozytoriów dokumentów cyfrowych oraz udostępnianie ich innym osobom i systemom w internecie. Wymiana danych odbywa się w oparciu

Łączna liczba odwiedzających z podziałem na miesiące (2017.12 - 2018.12)

Łączna liczba osób korzystających z Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej w ciągu ostatnich 12 miesięcy przekroczyła 8 tys.

o powszechnie uznane standardy i protokoły takie jak RSS, RDF, MARC, DublinCore czy OAI-PMH.

Oparte o dLibrę biblioteki cyfrowe oferują swoim użytkownikom wiele rozbudowanych możliwości, takich jak przeszukiwanie treści zgromadzonych zasobów, przeszukiwanie opisów bibliograficznych z wykorzystaniem słownika synonimów, grupowanie publikacji cyfrowych i nawigację w ich strukturze czy pre-

czyjne i rozbudowane możliwości określania zasad dostępu do zasobów.

Zanim jednak obiekty znajdą się w systemie dLibra, muszą przejść proces digitalizacji. Digitalizacja jest procesem zamiany danych analogowych na formę cyfrową. Termin ten odnosi się do obrazów, książek, danych audio oraz danych audiowizualnych. Digitalizacja jest niezbędnym etapem na drodze do archi-

W wyniku prowadzonej digitalizacji Leszczyńska Biblioteka Cyfrowa wzbogaciła się o ponad 2300 publikacji. Wśród nich znalazły się przede wszystkim wydawnictwa regionalne takie jak m.in. „Przyjaciel Ludu”, „Zeszyty Osieckie” „Nowa Elita”. W ramach LBC działa także Cyfrowa Biblioteka Żułowa w skład której wchodzi ponad 50 publikacji związanych z historią leszczyńskiego sportu żużlowego.

wizacji oraz udostępniania danych. W zależności od medium wejściowego proces digitalizacji przebiega inaczej. Należy uwzględnić różne jego parametry. Najbardziej skomplikowanym rodzajem digitalizacji jest digitalizacja książek i czasopism. Można ją podzielić na kilka procesów: a) wyselekcjonowanie i przygotowanie materiałów do skanowania, b) skanowanie, c) poddanie zeskanowanych materiałów procesowi OCR, d) tworzenie baz danych tekstu, e) tworzenie linków, f) indeksowanie.

Program „Kultura Cyfrowa” finansowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego dzięki któremu w leszczyńskiej bibliotece powstała pracownia digitalizacji zbiorów oraz Leszczyńska Biblioteka Cyfrowa, pozwolił na realizację trzech rocznych projektów w latach 2016-2018 przez Miejską Bibliotekę Publiczną. W wyniku prowadzonej digitalizacji Leszczyńska Biblioteka Cyfrowa wzbogaciła się o ponad 2300 publikacji. Wśród nich znalazły się przede wszystkim wydawnictwa regionalne takie jak

m.in. „Przyjaciel Ludu”, „Zeszyty Osieckie” „Nowa Elita”. W ramach LBC działa także Cyfrowa Biblioteka Żużłowa w skład której wchodzi ponad 50 publikacji związanych z historią leszczyńskiego sportu żużlowego. Osobną kolekcję stanowi zbiór zdigitalizowanych numerów tygodnika „Panorama Leszczyńska” - czasopisma wydawanego od 1979 r., będącego kopalnią cennych informacji o historii regionu leszczyńskiego. Materiały te tworzone przez zespół doświadczonych dziennikarzy i regionalistów są najbardziej bogatym źródłem informacji regionalnej.

Kierunki rozwoju Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej związane są przede wszystkim z dalszym poszukiwaniem i digitalizowaniem materiałów związanych z historią regionu

leszczyńskiego. Dzięki działalności LBC Miejska Biblioteka Publiczna w Lesznie zainicjowała i realizuje akcję „Ocalić od zapomnienia” w ramach której dotychczas udało się pozyskać ponad 150 unikalnych zdjęć związanych z historią Leszna. W przyszłości – po skatalogowaniu i opisanu zostaną one włączone w zasoby LBC. Obecnie trwają także prace nad przygotowaniem i wprowadzeniem do Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej zasobów audio-wizualnych będących w posiadaniu MBP w Lesznie.

Andrzej Przewoźny
Miejska Biblioteka Publiczna
w Lesznie
Dział Informacyjno - Bibliograficzny

Herbarium i Dziedzictwa Narodowego.

Skuteczne i bezpieczne wyszukiwanie informacji w Internecie

Internet jest dzisiaj podstawowym źródłem, w którym poszukujemy informacji. Wobec faktu, że ilość dostępnych stron internetowych rośnie nieustannie, a publikować może każdy na dowolny temat, kluczowym problemem staje się posiadanie przez internautów umiejętności skutecznego wyszukiwania informacji, świadomego ich oceniania, weryfikowania znalezionych treści i zachowania bezpieczeństwa.

Pozornie korzystanie z zasobu danych internetowych jest bardzo proste. Większość internautów bez zastanowienia wybiera wyszukiwarkę i stosuje najprostszą strategię: wpisanie zapytania w pole wyszukiwawcze i kliknięcie na „szukaj” przynosi zwykle wiele stron wyników, z których wystarczy wybrać najlepiej pasującą odpowiedź. W Polsce wyszukiwarka Google jest zwykle pierwszym, a często jedynym wyborem internautów. Wg raportu StatCounter GlobalStats (za październik 2018) Google obsługuje 98,41% wyszukiwań na wszystkich urządzeniach i 99,8% na urządzeniach mobilnych¹.

Ranking wyszukiwarek internetowych w skali międzynarodowej, na wszystkich urządzeniach (wg raportu netmarketshare za październik 2018 r.)² potwierdza dominację koncernu Google:

Google – 72,68%

Baidu – 13,68%

Bing – 7,76%

Yahoo – 3,87%

Yandex – 1,06%

W zaledwie kilku krajach silną pozycję mają wyszukiwarki lokalne. To przede wszystkim Yandex w Rosji, z którego korzysta ponad połowa rosyjskich internautów. Udział Google w Rosji to prawie 43%. Baidu to jedna z najbardziej popularnych wyszukiwarek w Chinach (73%). W Czechach dużą popularnością cieszy się wyszukiwarka Seznam (ok. 16%), w Korei Południowej Naver.³

Niestety, wielu internautów nie zdaje sobie sprawy, że korzystając tylko z wyszukiwarek ogólnych (jak Google) nie przeszukują całego Internetu, lecz jedynie zasoby wy-

¹ Search Engine Market Share Poland Nov 2017 - Nov 2018 [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web: <http://gs.statcounter.com/search-engine-market-share/all/poland>,

² Search Engine Market Share [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web <https://netmarketshare.com/search-engine-market-share.aspx?>,

³ J. Bargij, Wyszukiwarka Google nadal bezkonkurencyjna [dostęp 12.11.2018].

selekcjonowane i zebrane przez tę wyszukiwarkę.

Skuteczne wyszukiwania informacji w Internecie wymaga posiadania wiedzy o zasobach informacyjnych i narzędziach wyszukiwawczych, umiejętności formułowania zapytań i strategii wyszukiwawczych oraz stosowania odpowiednich do danego zasobu metod i technik wyszukiwawczych. „Po sprecyzowaniu potrzeb informacyjnych, czyli zdefiniowaniu problemu, który ma być rozwiązany dzięki wykorzystaniu informacji pozyskanych z Internetu, należy dokonać wyboru: – narzędzi umożliwiających ich wyszukanie, – źródeł, wśród których będą one wyszukiwane.”⁴

Wyszukiwarki ogólne swoją dominującą pozycję zawdzięczają niewątpliwie dostosowywaniu się do potrzeb internautów i oferowaniu im coraz lepszych usług. Początkowo indeksowały wyłącznie strony internetowe, jednak z czasem rozszerzyły swój zasób o dokumenty tekstowe w formatach takich jak pdf, doc, xls, odf, w formatach nietekstowych

(video, grafika, audio) oraz o zasoby typu blogi, dyskusje⁵. Informacje wszystkich typów pojawiają się na liście wyników, a dodatkowo odpowiednie zakładki umożliwiają wybór jednego typu źródeł np. w Google: Grafika, Mapy, Filmy itp. Interfejs stron internetowych wyszukiwarek jest maksymalnie uproszczony i nie podlega większym modyfikacjom. Ważne zmiany zachodzą natomiast, w niewidocznej dla internautów, strefie technologii stosowanej przez wyszukiwarki, jak filtry wyszukiwawcze, algorytmy indeksujące i rankingowe. To od ich działania zależy jakie wyniki wyświetla wyszukiwarka na nasze zapytanie.

Ogromna część zasobów Internetu pozostaje jednak poza zasięgiem wyszukiwarek ogólnych. Dotyczy to w dużej mierze danych i dokumentów zgromadzonych w bibliotekach, archiwach i repozytoriach instytucjonalnych, których wyszukiwarki ogólne nie mogą (z powodu ograniczeń technologicznych) lub nie chcą indeksować. Do eksploracji tych zasobów, nazywa-

Dostępny w World Wide Web <https://www.artefakt.pl/blog/seo/wyszukiwarka-google-nadal-bezkonkurencyjna-2018>,

⁴ Pondel J., Pondel M.: Pozyskiwanie Informacji Z Internetu. Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Informatyka Ekonomiczna 12. Nr 23, 2008, s.132-142 cyt. Za: Eugenia SMYRNOVA-TRYBULSKA, Natalia MORZE, WYBRANE TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY SPOSOBÓW WYSZUKIWANIA INFORMACJI DO CELÓW DYDAKTYCZNYCH I NAUKOWO-BADAWCZYCH, Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej Nr 58, s. 74

⁵ N. Pamuła-Cieślak: Wyszukiwanie informacji w środowisku internetowym [w:] Nauka o informacji, pod red. Wiesława Babika. Warszawa : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2016, s. 535

nych głębokim/ukrytym Internetem (ang. Invisible Web, Deep Web), potrzebne są specjalistyczne narzędzia:

- wyszukiwarki specjalne to serwisy internetowe specjalizujące się w wyszukiwaniach jednorodnych tematycznie lub wyszukiwaniu materiałów określonego typu⁶. Wyszukiwarki posiadają własną bazę danych, lub wysyłają zapytania do kilku lub kilkunastu samodzielnych szperaczy, a otrzymaną odpowiedź przedstawiają użytkownikowi.

- agregatory to wyspecjalizowane serwisy (portal, strona, miejsce w sieci), które zbierają informacje (np. w postaci linków) z innych źródeł. Agregatory nie pobierają treści z przeszukiwanych serwisów, tylko do nich odsyłają.

- katalogi stron WWW pozwalają zarówno na przeglądanie, jak i wyszukiwanie informacji. Zawierają zbiór odnośników do stron internetowych, posegregowanych tematycznie na kategorie przez zespół redakcyjny danego serwisu. Katalogi z reguły mają strukturę drzewiastą zawierającą listę głównych kategorii, które posiadają niższe stopnie hierarchii zawężające zakres poszukiwania⁷. Popularne katalogi to np. katalog.onet.pl, start24.

- **m u l t i w y s z u k i w a r -**

ki – przeszukują wiele odrębnych zasobów, łączą uzyskane odpowiedzi i prezentują wyniki w ujednocionej postaci. W multiwyszukiwarki przekształcają w ostatnich latach swoje katalogi w Opac www wiodące systemy biblioteczne np. Prolib (INTEGRA), Aleph (PRIMO) oraz dostawcy baz danych EBSCO (EDS – EBSCO Discovery Science), Serial Solutions (Summon). Multiwyszukiwarki umożliwiają przeszukiwanie w jednym miejscu nie tylko lokalnego katalogu biblioteki, ale też darmowych i licencjonowanych baz danych, serwisów czasopism i książek elektronicznych, bibliotek cyfrowych i repozytoriów. Rezultaty wyszukiwań wyświetlane są w postaci ujednocionej listy z usuniętymi duplikatami i systemem faset umożliwiającym w prosty sposób ograniczyć listę do najbardziej pożądaných informacji.

Chcę zwrócić uwagę na niektóre wartościowe źródła informacji i narzędzia wyszukiwawcze:

Arianta (<http://www.arianta.pl/>) – najpełniejsze źródło informacji o polskich naukowych i branżowych czasopismach elektronicznych. Są to zarówno czasopisma z nieograniczonym dostępem do pełnych tekstów, jak również czasopisma, które udo-

⁶ Tamże s. 538

⁷ M. Krzesaj, Ocena jakości informacji w wybranych polskich katalogach stron WWW, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 52 (4/2017), s.483 [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web: <https://repozytorium.ur.edu.pl/handle/item/3353>

stępują na swych stronach WWW spisy treści lub/i abstrakty.

BASE – Bielefeld Academic Search Engine (<https://www.base-search.net/index.php?l=pl>) – ciesząca się uznaniem w świecie wyszukiwarka materiałów naukowych. Indeksuje metadane z każdego rodzaju materiałów akademickich: czasopism, repozytoriów instytucji, materiałów zdigitalizowanych itd.

⁸ Licencje Creative Commons oferują różnorodny zestaw warunków licencyjnych na zasadzie "pewne prawa zastrzeżone", Twórca korzystając z licencji zawsze zachowuje prawa autorskie, jednocześnie umożliwia innym kopiowanie i rozpowszechnianie, dodatkowo może określić czy ich wykorzystywanie może odbywać się wyłącznie w warunkach niekomercyjnych lub ograniczyć możliwości tworzenia utworów zależnych. (Źródło: Poznaj licencje Creative Commons [dostęp 13.11.2018]. Dostęp w World Wide Web: <https://creativecommons.pl/poznaj-licencje-creative-commons/>)

Boardreader (<http://boardreader.com>) – wyszukiwarka, która przeszukuje fora internetowe i komunikatory

CC Search (search.creativecommons.org/) - narzędzie do wyszukiwania materiałów niechronionych prawem autorskim. Serwis zapewnia dogodny dostęp do systemów wyszukiwawczych innych organizacji zawierających materiały na licencji CC⁸.

DOAJ - Directory of Open Access Journals (<https://doaj.org>) – niezależny, niekomercyjny katalog internetowy online, który indeksuje i zapewnia dostęp do wysokiej jakości czasopism w otwartym dostępie. Serwis gromadzi informacje o ponad 9 tys. czasopism ze 130 krajów

EUROPEANA (<https://www.europeana.eu/portal/pl>) – ułatwia dostęp do europejskiego dziedzictwa kulturowego. Jest agregatorem obejmującym zasoby bibliotek, muzeów i archiwów.

Federacja Bibliotek Cyfrowych (FBC) (fbc.pionier.net.pl/pro/) - jest agregatorem, który umożliwia wyszukiwanie obiektów cyfrowych gromadzonych w ponad 130 bibliotekach cyfrowych i repozytoriach.

FIDKAR Multiwyszukiwarka dla Komputerowych Baz Bibliotecznych (<http://www.fides.org.pl/fidkar/fidkary.htm>) – pozwala na prowadzenie wyszukiwań katalogowych i bibliograficznych w wielu komputerowych bazach jednocześnie. Poprzez FIDKAR można w tym samym czasie prowadzić wyszukiwanie w katalogach książek oraz bibliografiach zawartości czasopism i bibliografiach tematycznych, a także w katalogach prac magisterskich. Wyszukiwarka FIDKAR działa w oparciu o protokół Z39.50

Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny (FINA) (<http://www.fina.gov.pl/>) - nowa

państwowa instytucja kultury, która powstała w wyniku połączenia Filmoteki Narodowej i Narodowego Instytutu Audiowizualnego. Do jej zadań należeć będzie między innymi gromadzenie, katalogowanie i restaurowanie dziedzictwa audiowizualnego, a także produkcja, rejestracja i upowszechnianie polskiej kultury audiowizualnej.

Google Books (books.google.com) - (wcześniej: Google Book Search, Google Print) – wyszukiwarka książek wykorzystująca technologię OCR. Wyszukiwanie obejmuje książki znajdujące się w największych księgarniach i bibliotekach na świecie. Niektóre książki znajdujące się w serwisie można przeczytać w całości, do większości jednak jest dostępny jedynie podgląd strony tytułowej i spisu treści lub sama nota bibliograficzna. Dodatkowo zapewnia szybki dostęp do dodatkowych informacji: recenzje książki, odniesienia w sieci, mapy, możliwości kupna książki lub wypożyczenia jej z biblioteki.

Internet Archive (archive.org/) - niekomercyjna biblioteka zawierająca ponad milion darmowych książek, filmów, muzyki, stron internetowych, tekstów edukacyjnych i in.

KaRo - Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich (<http://karo.umk.pl>) - utworzony w 2001 r. przez Tomasza Wolniewicza działa jako agregator katalogów bibliotecznych. Umożliwia jednocześnie wyszukiwanie w katalogach polskich bibliotek, które wybiera-

my z listy propozycji. Wyszukiwanie można ograniczyć do bibliotek określonego typu i w wybranym mieście, a wyszukiwane opisy bibliograficzne pobrać. Katalog działa w oparciu o protokół Z39.50.

NUKAT - Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny (<http://katalog.nukat.edu.pl>) - funkcjonuje od 21 października 2002 roku. Katalog centralny tworzony jest przez polskie biblioteki naukowe metodą współkatalogowania tzn. każdy opis tworzony jest tylko raz w bazie NUKAT, a po zatwierdzeniu kopiowany do katalogów lokalnych. w wyniku wyszukiwania otrzymujemy jeden opis dokumentu i listę bibliotek, które nim dysponują.

POLONA (<https://polona.pl>) - jedna z najnowocześniejszych bibliotek cyfrowych na świecie i jednocześnie największa tego typu biblioteka w Polsce. Administratorem Polony jest Biblioteka Narodowa, która udostępnia w serwisie zbiory swoje i należące innych instytucji: książki, stare druki, rękopisy, grafiki, mapy, nuty, fotografie, ulotki, afisze i pocztówki. W Polonie można znaleźć najcenniejsze skarby polskiej kultury i historii,

Repozytorium CeON (depot.ceon.pl/) - Repozytorium Centrum Otwartej Nauki zostało utworzone w 2011 roku przez Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego (ICM). W repozytorium są udostępniane

różnego rodzaju materiały naukowe, takie jak: artykuły, książki, materiały konferencyjne, raporty, rozprawy doktorskie. Dostęp do wszystkich materiałów zgromadzonych w repozytorium funkcjonuje na zasadach Open Access i jest w pełni otwarty i bezpłatny.

Scholar Google (scholar.google.com) - darmowa, specjalistyczna wyszukiwarka należąca do koncernu Google, służąca przeszukiwaniu bazy danych zawierającej różnorodne publikacje naukowe z wielu dziedzin wiedzy.

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (WBC) (<http://www.wbc.poznan.pl/dlibra>) - WBC jest wspólną inicjatywą poznańskiego środowiska akademickiego. Biblioteka udostępnia zasób edukacyjny (skrypty, podręczniki i monografie naukowe); zasób dziedzictwa kulturowego (wybrane zabytki piśmiennictwa znajdujące się w bibliotekach poznańskich); regionalia (piśmiennictwo dotyczące Poznania i Wielkopolski); muzykalia (nuty i piśmiennictwo związane z muzyką) wykorzystując oprogramowanie dLibra - opracowane i rozwijane przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo Sieciowe.

Wolne Lektury (<https://wolnelektury.pl>) - to biblioteka cyfrowa, której zasoby dostępne są całkowicie za darmo. W jej zbiorach znajduje się wiele lektur szkolnych oraz kilkaset audiobooków, czytanych przez takich

aktorów jak: Danuta Stenka, Jan Peszek czy Andrzej Chyra. Większość utworów w bibliotece nie jest objęta majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że można je swobodnie publikować i rozpowszechniać.

Wiele czasopism i książek, które chronione są prawem autorskim, udostępnianych jest w wersji elektronicznej poprzez specjalistyczne serwisy prowadzone przez wydawców. Warunkiem dostępu jest wniesienie opłaty poprzez różne systemy płatności lub prenumeratę.

Biblioteki dokonują zakupu ca-

łej lub wybranej części zbiorów tych elektronicznych czytelni, aby następnie udostępniać je bezpłatnie swoim użytkownikom. Uzyskanie niższych cen zakupu jest możliwe, gdy biblioteki dokonują zakupów w ramach konsorcjum, które w imieniu całej grupy negocjują cenę z wydawcami. Popularne czytelnie internetowe to np. Libra ibuk, NASBI, Wielkie Oko, Legimi itd. Z zasobów wykupionych przez biblioteki czytelnicy mogą korzystać bezpłatnie w siedzibie biblioteki oraz po zalogowaniu otrzymanym od niej

kodek PIN również na swoich urządzeniach.

Od 2010 r. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego finansuje, dla polskich instytucji akademickich i naukowych, zakup światowych zasobów wiedzy w postaci elektronicznych czasopism, książek i baz danych, które są udostępniane pod nazwą **Wirtualna Biblioteka Nauki** (<https://wbn.icm.edu.pl/>). Ponadto dofinansowuje w 50% opłaty za dostęp do wielu dziedzinowych baz danych i serwisów, których zakup przeprowadzają konsorcja biblioteczne. Wirtualna Biblioteka Nauki obejmuje obecnie dostęp do pełnych kolekcji czasopism kilkunastu najważniejszych światowych wydawnictw naukowych, zawierających łącznie ponad 8 tysięcy tytułów bieżących, z czego ok. 5 tysięcy dostępne jest w ramach licencji krajowych Elsevier, Springer i Wiley z prawem krajowej archiwizacji. W ramach licencji krajowych zakupiono także ok. 30 tysięcy e-książek oraz ponad 10 tysięcy tomów serii książkowych, a dalsze 86 tysięcy e-książek Springera jest obecnie dostępnych testowo. Na zasadzie licencji krajowych dostępne są także czasopisma Science i Nature, platforma Ebsco agregująca czasopisma różnych wydawców oraz bazy abstraktowo-bibliometryczne Web of Science i Scopus. Od roku 2018 do-

stępne są w ramach licencji pilotażowych dodatkowe narzędzia do baz bibliometrycznych: InCites i SciVal. W ramach WBN finansowany jest także krajowy program publikowania otwartego Springer Open Choice dla polskich autorów oraz udział Polski w międzynarodowym programie publikowania otwartego Scoap3.⁹ Dostęp do zasobów WBN jest ograniczony do zgłoszonych przez instytucje sieciowych numerów IP należących do komputerów znajdujących się na terenie instytucji. Z dostępu mogą korzystać wszyscy pracownicy oraz studenci instytucji, a z komputerów na terenie bibliotek mogą także korzystać goście. Każda instytucja może również umożliwić swoim pracownikom i studentom dostęp z komputerów domowych (np. poprzez serwery Proxy, VPN, HAN), pod warunkiem, że we własnym zakresie zabezpieczy i będzie kontrolować ten dostęp, tak, aby nie mogły z niego korzystać osoby nieuprawnione.

Warto tu również wspomnieć o nowych e-usługach wdrażanych przez Bibliotekę Narodową.

ACADEMICA -Cyfrowa wypożyczalnia międzybiblioteczna książek i czasopism naukowych (<https://academica.edu.pl>) jest rodzajem e-usługi umożliwiającej korzystanie z zasobów bibliotecznych, przez dedy-

⁹ WBN [dostęp 17.11.2018]. Dostępny w World Wide Web <https://wbn.icm.edu.pl/o-wbn/>

owane stanowiska komputerowe w bibliotekach, które zgłosiły akces do serwisu. Udostępniane są przede wszystkim publikacje z lat 1990-2018: podręczniki akademickie, prace naukowe i popularnonaukowe, lektury na konkursy i olimpiady przedmiotowe oraz czasopisma naukowe z listy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z wszystkich dziedzin wiedzy. *Academica* umożliwia szerszy dostęp w szczególności do niskonakładowych książek i czasopism naukowych, jak również do publikacji naukowych niedostępnych w handlu tym instytucjom, które nie posiadają ich w swoich zasobach. Mając na celu stworzenie jednego punktu dostępu do wszystkich zbiorów cyfrowych BN, w *Academice* udostępniono także zasób POLONY – publikacje znajdujące się w domenie publicznej oraz udostępnione na wolnych lub udzielonych BN licencjach. *Academica* umożliwia dostęp do każdej publikacji nie większej liczbie czytelników niż liczba posiadanych w postaci fizycznej egzemplarzy, które nie są w inny sposób udostępniane. Udostępnianie odbywa się zatem podobnie jak w przypadku międzybibliotecznych wypożyczeń publikacji papierowych, choć bez konieczności oczekiwania na transport zamówionej publikacji.¹⁰

OMNIS – nowy projekt polega-

¹⁰ *Academica*. O projekcie. Nowa jakość wypożyczeń międzybibliotecznych [dostęp 17.11.2018]. Dostępny w World Wide Web https://academica.edu.pl/about/new_quality

jący na wdrożeniu ogólnopolskiego systemu informatycznego oferującego jeden punkt dostępu do zbiorów polskich bibliotek i aktualnej oferty rynku wydawniczego w Polsce.

W ramach projektu zostaną uruchomione 4 odrębne i zintegrowane e-usługi:

Zintegrowana wyszukiwarka OMNIS – usługa pozwalająca przeszukać zasoby wszystkich bibliotek w Polsce z jednego miejsca oraz przeszukiwać pełnotekstowo treści książek, czasopism i artykułów w postaci cyfrowej;

Polona w Chmurze dla bibliotek – usługa pozwalająca bibliotekom na bezpłatne tworzenie i zarządzanie własnymi kolekcjami cyfrowymi oraz długoterminową archiwizację ważnych dokumentów i publikacji;

Polona w Chmurze dla naukowców – usługa dająca badaczom zaawansowane narzędzia do pracy z obiektami cyfrowymi, zarządzania pracą zespołu naukowego i rozpowszechniania wyników badań;

Repozytorium wydawnicze e-ISBN – usługa umożliwiająca udostępnianie pełnych i zestandaryzowanych informacji o istniejących i planowanych publikacjach.

Projekt realizowany jest od

października 2016. Biblioteka Narodowa, w drodze przetargu nieograniczonego, zakupiła usługę jednolitego systemu bibliotecznego w chmurze dla instytucji chcących przenieść swoje dane do wspólnego środowiska katalogowego. Wybrano zintegrowany system zarządzania zasobami – Alma i wyszukiwarkę–Primo. System zostanie w pierwszej kolejności wdrożony w Bibliotece Narodowej (do grudnia 2018 r.) i następnie w Bibliotece Jagiellońskiej i WBP w Lublinie (do sierpnia 2019 r.). Implementacja systemu jest początkiem dostarczania narzędzi do budowy ogólnopolskiej sieci bibliotecznej. System jest przygotowany do pracy z serwerów chmurowych, bez opcji instalacji lokalnej, dzięki czemu biblioteki mogą zrezygnować z kosztów drogiego zaplecza serwerowego. Całość obsługi odbywać się będzie przez przeglądarkę internetową, co pozwoli bibliotekom uniezależnić się od systemu operacyjnego na stacjach roboczych. Jednocześnie biblioteki uczestniczące w projekcie mają zamiar podjęcia współkatalogowania wszystkich typów publikacji zgodnie z wypracowanymi wspólnie zasadami¹¹. Biblioteka Narodowa zawiera już umowy z bibliotekami, które zgłoszą swój akces do wyszukiwarki OMNIS.

Wybór właściwego serwisu wyszukiwawczego, stosownego do typu potrzebnej informacji, jest pierwszym krokiem skutecznego wyszukiwania.

Uzyskanie bardziej adekwatnych wyników zapewni stosowanie następujących zasad, które są skuteczne w większości wyszukiwarek:

1. Odpowiednie sformułowanie zapytania – rozbudowanie zapytania o pożądane cechy pozwoli uzyskać bardziej precyzyjne wyniki. Wpisanie hasła wyszukiwawczego w innych językach daje możliwość dostępu do dodatkowych informacji.

2. Wybór formy wyszukiwanych treści - wyniki wyszukiwania możemy ograniczyć do określonego typu danych np. grafika, mapy, filmy, finanse itp.

3. Szukanie zaawansowane – możliwości precyzowania wyników wyszukiwania przy użyciu opcji zaawansowanego wyszukiwania np. znalezienie frazy, znalezienie dokładnie danego wyrażenia, zawężanie wyników co do języka, regionu, domeny

4. Stosowanie operatorów – używanie odpowiednich operatorów w polu wyszukiwania daje takie same wyniki jak stosowanie wyszukiwania zaawansowanego:

- „zapytanie” – wyszukiwanie

¹¹ WBP w Lublinie pierwszą biblioteką wojewódzką w Polsce z instalacją Almy [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web: <https://wbp.lublin.pl/index.php/2018/07/20/wbp-w-lublinie-pierwsza-biblioteka-wojewodzka-w-polsce-z-instalacja-almay/>

konkretnego słowa lub frazy. Kiedy umieszczamy wyszukiwaną frazę w cudzysłowie, wyszukiwarka pokazuje wyniki, które zawierają tylko tę frazę – zachowując kolejność słów oraz interpunkcję i ortografię

- zapytanie -zapytanie – wykluczanie konkretnego słowa. Zastosowanie znaku minus (albo słowa NOT) wyklucza część wyników, pomijając zbędne wyrazy. Wpisujemy je po spacji, przed wyrazem, który chcemy pominąć w wyszukiwaniu (np. program -tv).

- zapytanie + zapytanie – wyszukiwanie wyników z dwoma konkretnymi słowami. Zastosowanie znaku plus (albo słowa AND) po spacji spowoduje, że w wynikach wyszukiwania pojawią się strony, na których jednocześnie występują oba podane słowa (np. Tablet +Apple).

- Site: zapytanie – wyszukiwanie w określonej witrynie lub domenie. Wpisanie słowa kluczowego z dodaniem operatora „site:” z podaniem po dwukropku określonego adresu daje możliwość poszukiwania wyników tylko w określonej witrynie (np. olimpiada site: gazeta.pl). Obszar wyszukiwania można też ograniczyć do danej domeny najwyższego poziomu jak .org, .edu, .gov)

¹² E. Dziemidowicz, Sztuka szukania. Wyszukiwanie informacji w Internecie. Scenariusz zajęć dla uczniów klas I-II szkół gimnazjalnych. Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web: https://fundacja.orange.pl/files/user_files/user_upload/materialy_edu_dla_nauczycieli/Sztuka_szukania/scenariusz_zajec_Sztuka_szukania.pdf

lub domeny narodowej (jak .pl, czy .uk) – np. premier Tusk site: gov.

- Link: zapytanie – wyszukiwanie stron zawierających linki do danego adresu URL. Dzięki operatorowi „link:” możemy znaleźć strony, które zawierają linki do określonej przez nas strony (np. link: pwsz.edu.pl)¹²

Jeśli wyszukiwanie nie przynosi oczekiwanych wyników należy je sformułować na nowo: użyć innych terminów wyszukiwawczych, wykorzystać opcje dodatkowe dostępne w wyszukiwarkach lub zmienić narzędzie wyszukiwawcze.

Uzyskane informacje muszą zostać poddane ocenie i weryfikacji. W Internecie każdy może publikować na dowolny temat, a wyszukiwarki ogólne, poza algorytmami eliminującymi spam, nie posiadają mechanizmów weryfikujących źródła informacji. Wyniki wyszukiwania należy ocenić zwracając uwagę na takie elementy jak:

- Rodzaj strony – czy witrynę publikuje godna zaufania instytucja, osoba?

- strona instytucji albo urzędu (ministerstwo, urząd, międzynarodowa organizacja itp. - domeny rządowe mają przyrostek gov, edukacyjne

edu, biznesowe com, organizacji społecznych org, domeny lokalizacyjne wskazują kraj lub miasto np. pl)

- portal informacyjny
- internetowe wydanie gazety
- blog albo strona prywatna
- forum
- strona firmy
- strona reklamowa
- Adres, wygląd, jakość strony
- Właściciel serwisu, autor

i źródła tekstu - czy są informacje „o mnie”, „o firmie”

Wiarygodność informacji uzyskanych z wyszukiwarek specjalnych, katalogów i specjalistycznych serwisów jest o wiele większa, ponieważ zawierają one źródła poddawane ocenie i wstępnej selekcji oraz zawierają informacje o autorstwie, dacie i miejscu opublikowania.

Korzystając z Internetu musimy pamiętać o zachowaniu odpowiednich środków ostrożności pomagających chronić dostęp do naszego urządzenia przed zainfekowaniem niebezpiecznym oprogramowaniem, chronić naszą prywatność i pieniądze. Polecane jest stosowanie podstawowych zasad bezpieczeństwa:

1. stosowanie bezpiecznego systemu komputerowego i programu antywirusowego

2. aktualizowanie systemu, programów, przeglądarek

3. ostrożność podczas pobierania danych - wszelkie strony wymagające zainstalowania oprogramowania powinny być sprawdzone. Po pobraniu jakiegoś programu należy pamiętać o przeskanowaniu go programem antywirusowym. Podczas instalowania programów (np. do obróbki zdjęć, dźwięku) czy urządzeń (np. drukarek, skanerów) jesteśmy zachęcani do tego, by dołączać do swoich przeglądarek „toolbary. Są to programy, które po zainstalowaniu wchodzi w skład naszych przeglądarek. Tak naprawdę toolbary zbierają informacje o tematach, które wyszukujemy i przekazują je do twórców programów, od których pochodzą

4. uważne czytanie regulaminów i licencji. Rejestracja bez czytania regulaminu może narazić na koszty np. zapisania się do płatnej subskrypcji wiadomości tekstowych. Najbardziej znanym przykładem jest tutaj Pobieraczek.pl.

5. używanie silnych haseł, najlepiej różnych dla poszczególnych serwisów. Haseł nie należy zapisywać, podawać innym osobom, zapamiętywać w przeglądarkach.

6. zwracanie uwagi na zabezpieczenia – w adresie https¹³ i znajdująca się po lewej stronie paska z adresem zielona kłódka

¹³ https to protokół umożliwiający przesyłanie danych w sposób zaszyfrowany, to znaczy: nieczytelny dla osób trzecich. Praktycznie każda z przeglądarek umożliwia korzystanie z sieci w ten sposób – funkcję tę można znaleźć w dziale „opcje/narzędzia”.

(tylko w takim przypadku można podawać swoje dane osobowe lub logowania), które potwierdzają, że dana strona ma ważny certyfikat, a zaufany urząd zewnętrzny zweryfikował jej tożsamość

7. wylogowywanie się z kont po skończeniu korzystania z serwisów i stron. Za każdym razem, gdy wyłączamy przeglądarkę bez wylogowania się z danego serwisu, dane pozostają dostępne na linii naszego połączenia z portalem. Oznacza to, że informacje te są dostępne dla osób trzecich, nawet jeśli nie mamy otwartej przeglądarki.

8. rozważne korzystanie z portali społecznościowych:

- ograniczanie dostępu do danych
- przemyślane zamieszczanie informacji – mogą zdradzać status majątkowy, poglądy, sympatie - a to co opublikowane nigdy nie zniknie.

9. ostrożne korzystanie z poczty e-mail

- sceptycyzm wobec niezwykłych okazji
- stosowanie oprogramowania chroniącego przed spamem.
- nigdy nie należy otwierać załączników i linków dołączanych do maili od nieznanymi osobami,
- nigdy nie należy odpowiadać na informacje przesłane rzekomo przez bank i próbujące cię nakłonić do kliknięcia w link np. w związku z problemem z twoim kontem.
- nigdy nie należy udostępniać pochopnie swoich danych

Niniejsze opracowanie daje oczywiście jedynie niewielki zarys możliwości jakie stwarza wykorzystywanie Internetu do wyszukiwania informacji. Globalna sieć podlega ciągłym zmianom i rozwojowi. Pojawiają się nowe narzędzia i serwisy wyszukiwawcze, a inne znikają. Cyberprzestępcy również doskonalą swoje metody wykorzystywania Internetu. Efektywne i bezpieczne wykorzystywanie możliwości sieci www wymaga ciągłej aktualizacji posiadanej wiedzy. Edukacja użytkowników w zakresie pozyskiwania informacji w różnego rodzaju zasobach (tradycyjnych, bazach danych, narzędziach i zasobach sieciowych), tworzenie narzędzi ułatwiających wyszukiwanie (katalogi, multiwyszukiwarki) oraz uczenie oceny uzyskiwanej informacji i bezpiecznego korzystania z Internetu powinno być jednym z podstawowych zadań biblioteki.

mgr Hanna Szczygieł-Śliwińska

LITERATURA

10. Academica. O projekcie. Nowa jakość wypożyczeń międzybibliotecznych [dostęp 17.11.2018]. Dostępny w World Wide Web https://academica.edu.pl/about/new_quality
11. Bargij J., Wyszukiwarka Google nadal bezkonkurencyjna [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web <https://www.ar>

- tefakt.pl/blog/seo/wyszukiwarka-google-nadal-bezkonkurencyjna-2018, 12. E. Dziemidowicz, Sztuka szukania. Wyszukiwanie informacji w Internecie. Scenariusz zajęć dla uczniów klas I-II szkół gimnazjalnych. Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web: https://fundacja.orange.pl/files/user_files/user_upload/materialy_edu_dla_nauczycieli/Sztuka_szukania/scenariusz_zajec_Sztuka_szukania.pdf
13. Krzesaj M., Ocena jakości informacji w wybranych polskich katalogach stron WWW, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 52 (4/2017) , s.481-489. [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web: <https://repozytorium.ur.edu.pl/handle/item/3353>
14. WBN [dostęp 17.11.2018]. Dostępny w World Wide Web <https://wbn.icm.edu.pl/o-wbn/>
15. Pamuła-Cieślak N.: Wyszukiwanie informacji w środowisku internetowym [w:] Nauka o informacji, pod red. Wiesława Babika. Warszawa : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2016, s. 533-554
16. Pondel J., Pondel M.: Pozyskiwanie informacji z Internetu. Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Informatyka Ekonomiczna 12. Nr 23, 2008, s.132-142 cyt. za: Eugenia SMYRNOVA-TRYBULSKA, Nataliia MORZE, WYBRANE TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY SPOSOBÓW WYSZUKIWANIA INFORMACJI DO CELÓW DYDAKTYCZNYCH I NAUKOWO-BADAWCZYCH, Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej Nr 58, s. 74
17. Poznaj licencje Creative Commons [dostęp 13.11.2018]. Dostęp w World Wide Web: <https://creativecommons.pl/poznaj-licencje-creative-commons/>
18. Search Engine Market Share [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web <https://netmarketshare.com/search-engine-market-share.aspx?>
19. Search Engine Market Share Poland Nov 2017 - Nov 2018 [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web: <http://gs.statcounter.com/search-engine-market-share/all/poland>,
20. WBP w Lublinie pierwszą biblioteką wojewódzką w Polsce z instalacją Almy [dostęp 12.11.2018]. Dostępny w World Wide Web: <https://wbp.lublin.pl/index.php/2018/07/20/wbp-w-lublinie-pierwsza-biblioteka-wojewodzka-w-polsce-z-instalacja-alm/>

Wykaz wymienionych w

tekście narzędzi wyszuki- wawczych i źródeł informacji

ACADEMICA - Cyfrowa wypożyczalnia międzybiblioteczna książek i czasopism naukowych -<https://academica.edu.pl>

Arianta - <http://arianta.pl>

BASE - Bielefeld Academic Search Engine - <https://www.base-search.net/index.php?l=pl>

Boardreader - <http://boardreader.com>

CC Search – <https://search.creativecommons.org>

CeON - <https://depot.ceon.pl>

DOAJ - Directory of Open Access Journals - <https://doaj.org>

FIDKAR Multiwyszukiwarka dla Komputerowych Baz Bibliotecznych - <http://www.fides.org.pl/fidkar/fidkary.htm>

Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny (FINA) - <http://www.fina.gov.pl>

Google Books - <https://books.google.pl>

IBUK Libra - <https://libra.ibuk.pl/>

Internet Archive - <https://archive.org>

KaRo - Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich - <http://karo.umk.pl>

Legimi - <https://www.legimi.pl/ebooki/>

NASBI/OSBI - <https://nasbi.pl/>

NUKAT - Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny - <http://katalog.nukat.edu.pl>

OMNIS - <https://www.bn.org.pl/projekty/omnis/multiwyszukiwarka>

POLONA - <https://polona.pl>

Scholar Google - <https://scholar.google.com>

Wielkie Oko - <http://www.wielkie-oko.pl/>

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (WBC) - <http://www.wbc.poznan.pl/dlibra>

Wirtualna Biblioteka Nauki - <https://wbn.icm.edu.pl>

Wolne Lektury - <https://wolnelektury.pl>

SCENARIUSZ WARSZTATÓW

Prowadząca: mgr Hanna Szczygieł-Śliwińska

TEMAT: *Wykorzystanie wyszukiwarek ogólnych i specjalistycznych do wyszukiwania informacji w Internecie. Korzystanie z licencjonowanych źródeł informacji.*

Czas: 90 min.

Metody: programowane - z użyciem komputera, ćwiczeniowo – zadaniowe.

Formy pracy: indywidualna, zbiorowa.

Cele

Uczestnik:

- Poznaje pojęcie wyszukiwarki ogólnej
- Poznaje sposób wyszukiwania prostego, złożonego oraz z wykorzystaniem operatorów
- Poznaje pojęcie wyszukiwarki specjalistycznej i multiwyszukiwarki
- Uruchamia i poznaje wyszukiwarki: Google Scholar (<https://scholar.google.pl>), FBC (<https://fbc.pionier.net.pl/>), Polona (<https://polona.pl/>),
- Uruchamia i poznaje serwisy BazTech (<http://yadda.icm.edu.pl/baztech/>), DOAJ (<https://doaj.org>), Arianta (<http://arianta.pl>)
- Uruchamia stronę Cyfrowej Wypożyczalni Międzybibliotecznej ACADEMICA (<https://academica.edu.pl/>) i poznaje zasady korzystania z serwisu
- Uczy się sprawdzać dostępność wyszukanych książek w bibliotekach i katalogu ACADEMICA
- Poznaje licencjonowane zasoby Biblioteki Uczelnianej :Wirtualna Biblioteka Nauki (<https://wbn.icm.edu.pl>), IBUK Libra (<https://libra.ibuk.pl/>) , NASBI (<https://nasbi.pl/>)
- Uczy się oceniać uzyskane wyniki wyszukiwania

Przebieg zajęć

I. Część wstępna

- I. Rozmowa o wykorzystywaniu Internetu do wyszukiwania

informacji. Z jakich wyszukiwarek korzystają uczestnicy? Jakie metody wyszukiwania stosują? Jakie napotykają trudności szukając informacji?

I. Część główna.

1) uczestnicy uruchamiają wyszukiwarkę Google
przeprowadzają wyszukiwanie w Google - „samochody terenowe”
wyszukiwanie proste – wybór materiałów
wyszukiwanie zaawansowane – dokładnie „samochody terenowe”
i +”dane techniczne”
oprócz -”nowe”
„samochody terenowe” site:.edu

2) uczestnicy uruchamiają wyszukiwarkę Scholar Google
wyszukiwanie w Scholar Google - wyszukiwanie proste – „samochody terenowe”
filtrowanie wyników – data, język

3) wyszukiwanie w FBC <https://fbc.pionier.net.pl> - temat „samochody terenowe”
wyniki – filtrowanie
panel nagłówka – źródła danych

4) uczestnicy uruchamiają stronę BazTech <http://yadda.icm.edu.pl/baztech/>
wyszukiwanie - samochody terenowe
przejdź do pełnego tekstu
wyszukiwanie samoch*

5) uczestnicy uruchamiają wyszukiwarkę DOAJ (Directory of Open Access Journals)
<https://doaj.org> - off-road vehicles lub transport
wyszukiwanie w DOAJ
filtrowanie: język polski, journal (3) , wybierz: Research Journal of the University of Gdańsk, wejdź na homepage

6)) uczestnicy uruchamiają wyszukiwarkę ARIANTA <http://www.arianta.pl/>
wyszukiwanie w Arianta

wybrane kryterium np. tytuł –
dziedzina - transport, wybierz Problemy Transportu i Logistyki

7) uczestnicy uruchamiają stronę Cyfrowej Wypożyczalni Międzybibliotecznej
przeglądają katalog, wyszukują bibliotekę z terminalem
wyszukują termin „samochody terenowe”, samoch* teren*

8) uczestnicy dowiadują się co to są zasoby licencjonowane
uruchamiają Wirtualną Bibliotekę Nauki
czasopisma i książki w licencjach krajowych

9) uczestnicy uruchamiają IBUK Libra <https://libra.ibuk.pl/>
zapoznanie się z serwisem IBUK Libra
dostępne kolekcje i tytuły
otwarcie wybranej książki
zasady korzystania

10) uczestnicy uruchamiają NASBI <https://nasbi.pl/>
otrzymują nr PIN do serwisu i zakładają swoje konto
zapoznają się z serwisem NASBI

II. **Część końcowa.**

1. Omówienie otrzymanych wyników wyszukiwania
2. Rozmowa na temat trudności, jakie wystąpiły podczas pracy i przyczyn ich powstawania.

Zakończenie warsztatów.